

Teadussüsteemi programm 2022-2025

Tulemusvaldkond	Teadus- ja arendustegevus ja ettevõtlus
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eesti teadus, arendustegevus, innovatsioon ja ettevõtlus suurendavad koostoides Eesti ühiskonna heaolu ja majanduse tootlikkust, pakkudes konkurentsivõimelisi ja kestlikke lahendusi Eesti ja maailma arenguvajadustele
Valdkonna arengukava	Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021–2035 (TAIE arengukava)
Programmi nimi	Teadussüsteemi programm
Programmi eesmärk	Eesti teadus on kõrgetasemeline, mõjus ja mitmekesine.
Programmi periood	2022–2025
Peavastutaja (ministeerium)	Haridus- ja Teadusministeerium (HTM)
Kaasvastutajad (oma valitsemisala asutused)	Sihtasutus Eesti Teadusagentuur (ETAg) Haridus- ja Noorteamet (Harno)

Programm panustab Teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021-2035 (TAIE arengukava) järgmiste mõõdikute täitmisse¹:

Üldeesmärk	Mõõdik*	Viimane tegelik tase	Sihttase 2035
Eesti teadus, arendustegevus, innovatsioon ja ettevõtlus suurendavad koostoides Eesti ühiskonna heaolu ja majanduse tootlikkust, pakkudes konkurentsivõimelisi ja kestlikke lahendusi Eesti ja maailma arenguvajadustele.	Riigieelarves kavandatud TA rahastamine osakaaluna SKP-st (%)	0,75 (2019)	≥1
	Erasektori TA kulutuste tase SKP-st (%)	0,86 (2019)	2
	Nominaalne tööjõutootlikkus EL-27 keskmisest (%)	78,8 (2019)	110
	Koht Euroopa innovatsiooni tulemustabelis (koht tulemusrühmas)	Tugev innovaator (2020)	Innovatsiooniiliider

*Mõõdikute metoodikat on kirjeldatud TAIE arengukavas.

Programmi eesmärk: Eesti teadus on kõrgetasemeline, mõjus ja mitmekesine

Teadussüsteemi programmi ülesanne on **tagada Eesti teaduse üldine toimevõime, sh kõigi eluvaldkondade vajadusi arvestava teadussüsteemi toimimist tagava keskkonna loomine ja teadusvaldkonna üldise võimekuse kasvatamine**. Programm kannab hoolt selle eest, et Eestis oleks kõrgetasemeline, mõjus ja mitmekesine teadustöö, tugevad teadusasutused, aktiivne ja tunnustatud teadlaskond ja selle järelkasv, heal tasemel teadustaristu ja võimalused rahvusvaheliseks koostööks.

¹ TAIE arengukava eesmärgi ja mõõdikute täitmisse panustavad kolm programmi, millest üks on teadussüsteemi programm. Lisaks teadussüsteemi programmile rakendatakse ka teadmussiirde programmi (HTM ja MKM ühisprogramm) ja ettevõtluskeskkonna programmi (MKM). Arengukava üldeesmärgi saavutamise ja mõõdikute seire toimub tulemusvaldkonna aruandluse raames ega hakka kajastuma programmide tasandil.

Ühiskonna teadmuspõhise arengu ja majanduskasvu vältimatu eeltingimus on kõigi eluvaldkondade vajadusi arvestav kõrgetasemeline, arenev ja valdkondlikult mitmekesine teadussüsteem. Selleks tuleb tagada teadusasutuste strateegiline areng, sh jätkata uute teadmiste, tehnoloogiate ja ideede loomiseks vajalike alusuuringute rahastamist, parandada teadlaste enesetäiendusvõimalusi ja töötingimuste konkurentsivõimet, seista hea teadlaskonna juurdekasvu eest, võimaldada kasutada heal tasemel teadustaristut nii Eestis kui ka välismaal ja osaleda rahvusvahelises teadmusringluses ning kindlustada uute teadmiste ja ideede jõudmine kõrgharidusõppesse ja selle kaudu tööturule.

Programmi kogueelarve

Teadussüsteemi programm	RES 2022-2025			
	2022	2023	2024	2025
Programmi meetmed				
Meede 1. Teadussüsteemi järjepideva toimimise kindlustamine (programmi kogukulud tuhandetes eurodes)	175 790	148 260	163 882	159 801
Programmi tegevused				
Tegevus 1. Teadusasutuste ja teadlaskonna arengu toetamine	160 596	136 440	154 804	150 723
Tegevus 2. Teadustaristu kvaliteedi ja kättesaadavuse kindlustamine	15 194	11 820	9 078	9 078

Olukorra lühianalüüs

Eestis on aastatega välja kujundatud kvaliteedikonkurentsil põhinev toimiv ja arenev teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni (edaspidi TAI) süsteem. Kasvanud on teadlaste rahvusvahelise koostöö aktiivsus, teaduse kõrget taset näitav publitseerimisaktiivsus ja publikatsioonide kvaliteet ning edukus EL teadus- ja arendustegevuse raamprogrammis. Eesti paistab silma raamprogrammis Horisont 2020 võidetud lepingute mahu poolest². Eestis rajatud nüüdisaegsed ülikoolide ning teadusasutuste hooned ja laborid loovad teadustööks rahvusvaheliselt atraktiivseid tingimusi. Tartu Ülikool Eesti rahvusülikoolina on jõudnud maailma 300 parima ülikooli hulka ning on Kesk- ja Ida-Euroopa ülikoolide vaieldamatu number üks. Mitmed Eesti teadlased on jõudnud maailma enimsiteeritud teadlaste hulka.

Teadussüsteemi suurimad väljakutsed on järgmised:

- Eesti eripära on teadusrahastuse kõrge projektipõhisus ja välisallikate suur osakaal teaduse rahastamises – eriti avaliku sektori teadus- ja arendustegevuse (TA) puhul. Teadussüsteemi kõrge taseme ja kestliku kvaliteedi kindlustamine vajab sihipärast ja järjekindalt riigipoolset tuge, sh teadusasutuste kõrge kvaliteediga ja jätkusuutlike tegevuste toetamist, teadlaste algatustel põhinevate uurimisprojektide rahastamist ning asutuste ja teadlaste nii rahvusvahelise kui riigisisese koostöö edendamist.
- Teadlaskarjääri vähenenud atraktiivsus – Eestis napib inimesi, kes oskaksid ja tahaksid tegeleda teadus- ja arendustegevusega. Teadlasi ja insenere on liiga vähe ja eriti vähe on neid väljaspool akadeemiat, teistes sektorites ja valdkondades. Eesti on teadlaste arvult 1000 töötaja kohta OECD

² Raamprogrammist Horisont 2020 saadud toetus SKP kohta võrreldes EL28 keskmisega (=100%) 2020. a andmete põhjal Eestis 244%. Allikad: eCORDA, Eurostat, ETAg-i arvutused.

riikides tagasihoidlikul positsioonil, eriti erasektori vaates³. Rohkem tähelepanu tuleb pöörata akadeemilise karjääri, sh doktoriõppe atraktiivsuse ja efektiivsuse suurendamisele.

- Läbimurdelised tehnoloogiauuendused ja reformid ühiskonnas ja majanduses nõuavad inimressurssi ja teadmisi – tiptasemel teaduskompetentsi nii alus- kui rakendusteaduste vallas, eesliini teadus- ja arendustegevusega kursis olevaid teadusrühmi (sh tiptasemel teadusrühmade koostööd) ning tugevaid teaduasustusi.
- Kvaliteetseks teadus- ja arendustegevuseks on vajalik tagada heal tasemel teadustaristu ja selle jätkusuutlik majandamine. Riigi huvides on tagada teadus- ja arendustaristu optimaalne kasutus, mistõttu on oluline taristu avamine kasutajatele väljaspool taristu omanikeringi ning taristuteenuste ja nende pakkumise kindlustamine, sh kasutajatele väljaspool akadeemiat (ettevõtted, avalik sektor). Samuti ei ole Eestil võimalik iseseisvalt rajada maailma tasemel teadustaristuid. Et kindlustada Eesti teadlastele juurdepääs tiptasemel taristule, tuleb tagada neile võimalus osaleda vajalike rahvusvaheliste teadustaristute loomises ja olemasolevate arendamises.
- Teadus- ja arendustegevuse kõrge kvaliteedi ja konkurentsivõime tagamiseks on Eestile kui väikesele riigile oluline võimendada Eestis loodud teadmust ning teadus- ja arendustegevusi rahvusvahelises teadmusloomes ja -võrgustikes osalemise kaudu. Nii tagatakse maailma eeslinniteadmiste ja tehnoloogiaarenduste jõudmine Eestisse ja panustatakse Eestis loodud teadmusega maailma tipteadusesse. Tugevdamist vajab Eesti teadlaste võimekus võtta juhtroll rahvusvahelistes tegevustes, sh tuleb kasvatada Eesti teadlaste aktiivsust konsortsiumide moodustajate ja projektide koordineerijatena ning kaasata uusi sihtrühmi. Rahvusvahelises teaduskoostöös osalemise mõju suurendamiseks ja potentsiaali realiseerimiseks on mh vajalik suurendada temaatilist fookuseeritust, et mõjusamaks osaluseks teha strateegilisemaid valikuid.

Olulisemad programmi (arendus)tegevused 2022-2025 aastal:

- Tagatakse teadus- ja arendustegevuse rahastamine vähemalt 1% SKP-st mahus, hoides uurimistoetuste ja baasfinantseerimise suhet 50:50. Piisav baasfinantseerimise maht on eelduseks TA-asutuste jätkusuutlikuks toimimiseks, paindliku ja akadeemilise töö mitmekesisust arvestava, mitmekülgset arengut ja suuremat stabiilsust pakkuva akadeemilise karjäärimudeli kujundamiseks ja elluviimiseks, asutuse teadustööks vajaliku taristu tagamiseks ning tihedamaks koostööks ettevõtete ja teadusasutuste vahel. Alates 2023. aastast on kavandatud üleminek baasfinantseerimiselt TA-asutuste tegevustoetusele sarnaselt kõrghariduse tegevustoetusega. 80% tegevustoetusest moodustab eelneval rahastamise mahul põhinev baasosa ning 20% tulemusosa, mille eraldamise kriteeriumide hulgas on lisaks teadus- ja arendustegevuse tulemustele ka TA-asutuste panustamine ühiskonna ja majanduse arengusse. Asutustega räägitakse sarnaselt kõrghariduse tulemusrahastamise protsessiga läbi, millistele tulemustele ja arengutele peaksid asutused eelkõige keskenduma.
- Noorteadlaste järelkasvu kindlustamiseks jätkatakse doktoriõppe atraktiivsuse kasvatamise toetamist ja doktoriõppe reformi elluviimist (doktorantide liikumist nooremteaduri positsioonile). Doktorikraadiga inimeste arvu kasv, eriti väljaspool ülikoole, on vältimatu eeltingimus Eesti majanduskasvu hoogustamiseks ning kõrgema lisandväärtuse suunas liikumiseks. Doktoriõppe reformi tulemusena määratletakse doktorandi selgem positsioon teadlaskarjääris, sh tagatakse ülikoolides või TA-asutustes doktorantidele nooremteaduri lepinguline ametikoht. Kasvab doktoriõppe tulemuslikkus, õpe on paremini seotud ühiskonna vajadustega ning soodustatakse doktoriõppe läbiviimist koostöös ettevõtluse ning positiivselt evalveeritud teadusasutustega.

³ OECD andmebaasi 2018. a andmete põhjal teadlaste arv (täistööaja ekvivalent) 1000 töötaja kohta EL28 keskmine 8,8 ja Eestis 7,7. Erasektoris on samad näitajad vastavalt 6,3 ja 3,4.

- Jätkatakse eesti keele ja kultuuri alaste ning haridusuuringute toetamist, et tagada eesti hariduse, keele ja kultuuriruumi kestlikkus. Need uuringud on olulised Eesti riigi, ühiskonna, rahvuse ja keele püsijäämiseks ja arenguks, sh Eesti kultuuriruumi ja ühiskonna toimimismudelite uurimiseks, ühiskonna arenguvajaduste lahendamiseks ning globaalsete arengusuundumustega kohanemise toetamiseks. Masinõppe ja tehisintellekti kiire arengu kontekstis on oluline toetada eesti keeletehnoloogiliste lahenduste väljatöötamist ja nende kasutusele võtmist. Jätkatakse haridusuuringute programmi rakendamist, et tagada Eesti hariduse edutegurite süsteemne uurimine ja selle põhjal tõenduspõhine poliitikakujundamine.
- Tipptasemel uurimisrühmade interdistsiplinaarse koostöö toetamiseks jätkatakse teaduse tippkeskuste tegevuse toetamist. Teaduse tippkeskustel on Eesti teaduses oluline roll, kuna need koondavad mitme teadusasutuse uurimisrühmi, soodustavad koostööd nii Eestis kui ka rahvusvaheliselt, toetavad noorte teadlaste järelkasvu ning aitavad teadustulemusi populariseerida.
- Jätkatakse riikliku tähtsusega teadustaristu arendamist ja taristu teenuste kättesaadavuse tagamist nii ettevõtetele kui avaliku sektori asutustele, sh rakenduskõrgkoolidele.
- Jätkatakse teaduse rahvusvahelistumise tegevuste toetamist. Rahvusvahelises teaduskoostöös osalemise mõju suurendamiseks ja potentsiaali realiseerimiseks jätkatakse tegutsemist tõhusama strateegilise osaluskava kujundamise suunal, sh kolmandate riikidega tehtava teaduskoostööga seoses. Kujundatakse Eesti eelistused EL partnerlustes, missioonides ja rahvusvahelistes teadustaristutes osalemiseks ning toetatakse nendes osalemist.
- Koostöös teadusasutuste ja teadlasorganisatsioonidega kujundatakse teaduseetika korralduse ja järelvalve süsteem ning viiakse see ellu.
- Jätkuvalt peetakse oluliseks teadusliku maailmavaate kujundamist hariduse kõigil tasemetel ja vormides. Ühiskonda mõjutavate otsuste langetamisel tuginetakse teaduslikult põhjendatud faktidele ning teaduskommunikatsiooni peetakse teadustöö lahutamatuks osaks.

Programmi mõõdikud ja sihttasemed

Mõõdik/Sihttase*	Viimane tegelik tase	2022	2023	2024	2025	2035
10% maailmas enamsiteeritud teadusartikli hulka kuuluvate Eesti artiklite osakaal (%)	8,4 (2020)	9,0	9,6	10,2	10,8	12,5
Positiivselt evalveeritud TA-asutuste lepingulise teadus- ja arendustegevuse maht akadeemilise töötaja kohta (maht eurodes)	26 730 (2019)	28 300	29 800	31 400	32 900	50 000

*Mõõdikute metoodikat on kirjeldatud TAIE arengukavas.

Meede 1. Teadussüsteemi järjepideva toimimise kindlustamine

Programmis on üks meede. **Meetme eesmärk on programmi eesmärk – Eesti teadus on kõrgetasemeline, mõjus ja mitmekesine.** Meetme mõõdikud on programmi mõõdikud ja meetme kulud on programmi kogukulud, vt eespool.

Tegevus 1.1. Teadusasutuste ja teadlaskonna arengu toetamine

Tegevuse eesmärk on toetada teadusasutustes ja uurimisrühmades tehtavat teadus- ja arendustegevust ning teadussüsteemi toimimist toetavaid tegevusi, sh tagada võimalused osalemiseks rahvusvahelises teaduskoostöös.

Programmi tegevused keskenduvad teadusasutuste ja teadlaskonna arengu toetamisele ja selleks vajaliku arengukeskkonna tagamisele. Programmi tegevusse on koondatud tegevused **teadussüsteemi üldise toimevõime** ja **teadusasutuste strateegilise arengu** tagamiseks, sh uute teadmiste, tehnoloogiate ja ideede loomiseks vajalike **(alus)uuringute toetamiseks, teadlaste töötingimuste ning teadlaskonna juurde- ja järelkasvu** tagamiseks. Toetatakse tiptasemel uurimisrühmade interdistsiplinaarset Eesti-sisest ja rahvusvahelist koostööd **teaduse tippkeskustes**, soodustades noorte teadlaste järelkasvu ning teadustulemuste populariseerimist. **Teaduse populariseerimise ja teadushariduse tegevused** on suunatud Eesti elanike, sh noorte teaduse ja tehnoloogia juurde toomisele, valdkonna vastu huvi tekitamisele ja hoidmisele selleks, et toetada teadusliku mõtteviisi levikut ühiskonnas, et teadusel ja teadlaskonnal oleks innustunud järelkasv ja teadustegevus ja selle väljundid oleks nähtavad ühiskonnas laiemalt, soodustades nii teadmistepõhise ühiskonna arengut. Toetatakse **eesti keele, kultuuri- ja haridusalaseid uuringuid**, et tagada eesti hariduse, keele ja kultuuriruumi kestlikkus. Samuti toetatakse **osalemist rahvusvahelises teadmusringluses**, sh teadlasmobiilsust, osalemist rahvusvahelistes võrgustikes ja EL ühisalgatustes, programmides, partnerlustes, koostöös kolmandate riikidega, Eesti teaduse rahvusvahelist tutvustamist ning turundustegevusi. Osalemine rahvusvahelises teadmusloomes on vältimatu osa teadus- ja arendustegevuse kõrge kvaliteedi ja konkurentsivõime tagamisest.

Tegevuse mõõdikud ja sihttasemed

Mõõdik/Sihttase	Viimane tegelik tase (2019)	2022	2023	2024	2025	2035
Kõrgetasemeliste publikatsioonide arv teadlaste ja inseneride arvu kohta*	1,4 (2015-2019 keskmine)	1,4	1,4	1,4	1,4	1,5
Teaduse mitmekesisuse mõõdik (väljatöötamisel), alg- ja sihttase selguvad pärast mõõdiku väljatöötamist 2021. a						
Eesti edukus EL teadus- ja arendustegevuse raamprogrammis Euroopa Horisont: koht riikide võrdluses võidetud lepingute mahu alusel SKP kohta, % EL keskmisest, kusjuures EL = 100**	(240) 3. koht riikide võrdluses (2020)	Top 5	Top 5	Top 5	Top 5	Top 5
EL teadus- ja arendustegevuse raamprogrammis Euroopa Horisont projektides osalevate Eesti organisatsioonide arv***	245 (kumulatiivselt 2014-2020)	245	250	260	270	350 (kumulatiivselt 2021-2035)

Tegevuse kirjeldus ja rahastamiskava (tuhandetes eurodes)

Tegevus	2022	2023	2024	2025
Teenus 1.1.1. Teadus- ja arendustegevuse põhiinstrumentide rakendamine				
Eesmärgiks on TA-tegevuse põhiliste rahastusinstrumentide rakendamine ja nende mahu kasvatamine kooskõllaliselt ajutise iseloomuga tõukefondide investeringutega, et saavutada TAI süsteemi kestlikkus ja loodud võimekuse realiseerumine. Teadusasutuste teadus- ja arendustegevuse toetamine, sh: Teadusasutuste baasfinantseerimine. Baasfinantseerimine on teadus- ja arendustegevuse finantseerimine teadus- ja arendusasutuste strateegiliste arengueesmärkide realiseerimiseks, sh riigisiseste ja -väliste projektide kaasfinantseerimiseks, uute uurimissuundade avamiseks ning taristusse investeerimiseks. Alates 2023. aastast on kavandatud üleminek baasfinantseerimiselt TA-asutuste tegevustoetusele sarnaselt kõrghariduse tegevustoetusega. Nooremteadurite palgatoetus (doktoriõppe reform) teadlaste järelkasvu kindlustamiseks. Toetatakse doktorantide liikumist nooremteadurite positsioonile, mis kindlustaks neile töölepinguga seotud sissetuleku ja sotsiaalsed tagatised. Institutsionaalse arendusprogrammi (ASTRA) raames toetatakse kõrgkoolide ja teadus- ja arendusasutuste strateegilist arengut, sh vastutusvaldkondade arendamist, keskendumist strateegilisele põhitegevusele. Teadlaste ja inseneride väljaarendamist ettevõtlikkoostöö laiendamiseks (teadustaristu avamine ettevõtetele, rakendusuringute võimekuse kasvatamine jm), tugiteenuste kvaliteedi tõstmist, samuti vastutusvaldkondade õppe- ja teadustöö kvaliteedi arendamist. Tegevuste toetamine lõppeb 2023. a., edaspidi toetatakse TA-asutuste ja kõrgkoolide strateegilist arengut (teadmussiirde võimekuse kasvu) teadmussiirde programmi tegevuste kaudu (ASTRA+), kõrgkoolide õppetegevuse kvaliteedi arendamisega seotud tegevused hakkavad edaspidi kajastuma haridus- ja noorte programmis (kõrgharidus). Konkurentsipõhiste uurimistoetuste tagamine, sh: Uurimistoetused positiivselt evalueeritud teadus- ja arendusasutuses töötava isiku või uurimisrühma kõrgetasemelise teadus- ja arendustegevuse projekti elluviimiseks sh järeldoktori teadustöö toetamiseks eraldatav toetus. Kõrgetasemeliste uurimisrühmade interdistsiplinaarse koostöö toetamine teaduse tippkeskuste kaudu. Toetatakse tippkeskuste alusuuringuid, rakendusuringuid ja arendustegevust, teadus- ja arendustegevuse jaoks vajalike vahendite ja aparatuuri soetamist, teadlaste koolitamise ja järelkasvuga seotud tegevusi, tippkeskuste riigisisest ja rahvusvahelist koostööd, teadustegevuse tulemuste levitamist.				
Teenus 1.1.2. Teadussüsteemi tugiteenuste pakkumine				
Viiakse ellu tegevusi teadussüsteemi üldise toimimise kindlustamiseks (teadus- ja arendustegevust toetavad tegevused), sh kaetakse TAI süsteemi tegevuskulud. Teadussüsteemi koostööpartnerite toetamine, sh: Riigi TA-asutuste tegevuskulud Eesti Teaduste Akadeemia (ETA) tegevustoetus (sh uurija-professorite rahastamine) Muud tegevused ja kulud (sh riigi TA-asutuste muude tulude arvel tehtavad kulud, õppelaenud, kaudsed kulud) Teadussüsteemi haldamise tegevuste toetamine, sh Eesti Teadusagentuuri (ETAg) tegevustoetus Eesti Teadusinfosüsteemi (ETIS) toimimine ja arendamine Teaduskommunikatsiooni ja teaduse populariseerimise toetamine, sh Teaduskeskus AHHA tegevustoetus Riigi teaduspreemiad Teaduse populariseerimise projektikonkurss ja teadustööde riiklike konkursside preemiad Rakendatakse alameedet "Teaduse populariseerimine (TeaMe+)" (telesaadet, õppematerjalid, kampaaniad, teadusuudiste platvormid, teadlaste ja poliitikute dialoogi edendamine ja toetamine, kodanikuteaduse edendamine ja toetamine; erinevatest allikatest rahastatud teadusprojektide tulemuste avalikult kättesaadavaks tegemine, teaduskommunikatsiooni alased tegevused erinevatele sihtgruppidele nii eesti kui vene keeles jpm). Viiakse ellu avatud taotlusvooru Teeme+ projektid, kus toetatakse süsteemseid teadust populariseerivaid üritustesarju ja tegevusi, loodus-, täppisteaduste ja tehnikavaldkondades (LTT) huviringide arendamist ning ettevõtete kaasamist teaduse ja LTT populariseerimisse.				
Teenus 1.1.3. Ministeeriumi vastutusvaldkondadele vajaliku teadus- ja arendustegevuse toetamine				
Ministeeriumi vastutusvaldkondadele vajaliku teadus- ja arendustegevuse toetamine, sh rakendatakse HTM valdkondlikke teadus- ja arendustegevuse programme humanitaar- ja sotsiaalteaduste valdkonnas, mis toetavad TAIE fookusvaldkonna „Elujõuline Eesti ühiskond, keel ja kultuuriruum“ sihtide täitmist. Programmid toetavad poliitikavajadustest tulenevate eesti keele, ajaloo, hariduse ja kultuuri kõrge teadusliku tasemega uuringuid, keeletehnoloogiliste lahenduste arendamist ja soodustatakse nende võimalikult laialdast rakendamist. Programm "Eesti keel ja kultuur digiajastul"				

• Programm "Eesti keeletehnoloogia" • Haridusteaduse programm				
Teenus 1.1.4. Teaduse ja kõrghariduse rahvusvahelistumise toetamine				
Eesmärk on tagada teadlastele ja teadusasutustele võimalused osalemiseks rahvusvahelises teaduskoostöös. Osalemine rahvusvahelises teadmusloomes on vältimatu osa teadus- ja arendustegevuse kõrge kvaliteedi ja konkurentsivõime tagamisest. Meetmesse on koondatud tegevused, mis toetavad osalemist rahvusvahelises teadmusringluses, sh teadlasmobiilsust, osalemist rahvusvahelistes võrgustikes ja EL ühisalgatustes, programmides, partnerlustes, koostöös kolmandate riikidega, Eesti teaduse rahvusvahelist tutvustamist ning turundustegevusi. Teadustöötajate rahvusvahelises teadmusloomes osalemise toetamine, sh • Tegevuste „Mobilitas Pluss“ ja „DoRa Pluss“ raames toetatakse teaduse ja kõrghariduse rahvusvahelistumist: toetatakse järeldoktoreid ja tagasispõrduvaid teadlasi, ERC granditaotluste ettevalmistamist, tippteadlasi, Euroopa Teadusruumi, Innovaatilise Liidu ja Horisont 2020 algatustes osalemist, rahvusvahelisi koolitusi ja õppevisiite teadlastele, noorteadlaste ja magistrantide osalemist rahvusvahelises teadmistingluses, välismagistrantide ja -doktorantide kaasamist. Jätkatakse Eesti teaduse rahvusvahelist tutvustamist ning "Research in Estonia" ja „Study in Estonia“ turundustegevusi Eestis õppimise ja töötamise võimaluste tutvustamiseks. 2022. a töötatakse välja „Mobilitas Pluss“ jätkuprogramm. „DoRa Pluss“ tegevused lõppevad 2023. a ja jätkutegevused kajastuvad edaspidi haridus- ja noorteprogrammis (kõrgharidus). Rahvusvahelise teaduskoostöö algatuste toetamine, sh • ETAg-i välisteaduskoostöö tegevustoetus. Ministeeriumideüleles ja partneritevahelises koostöös tagatakse Eesti osalemine Euroopa teadusruumi algatustes (sh teadustegevuse ühiskavandamises, Euroopa innovatsioonipartnerluses, Balti ja Põhjala ühisruumi algatustes, Seal of Excellence rakendamise) ning Eesti TA-programmide avatus rahvusvaheliseks koostööks vastastikku kasulikel alustel, arendatakse koostöövõimalusi ja ühiseid algatusi kolmandate riikide teadlaste ja teadusasutustega. • Jätkatakse Euroopa Majanduspiirkonna välisabist rahastatava „Haridus ja teadus – Balti teaduskoostööprogrammi“ elluviimist teaduskoostöö soodustamiseks Balti ja Põhjala suunal. Rahvusvaheliste koostöölepingute toetamine ja rahvusvaheliste teadusorganisatsioonide liikmemaksud. Tegevuste kaudu tagatakse Eesti liikmelisusest tulenevate kohustuste täitmine rahvusvahelises teadmuskoostöös, sh Euroopa Neutronkiirgusallika European Spallation Source (ESS) rajamisel ning ülalpidamiskulude katmisel ning Euroopa Kõrgjõudlusega andmetöötluse ühissetevõttes (EuroHPC) ning võimaldatakse Eesti teadlaste osalemist Euroopa Tuumauuringute Organisatsiooni, Euroopa Kosmoseagentuuri, Euroopa Molekulaaruuringute Labori ja teistest samalaadsete organisatsioonide teadusprojektides.				
KOKKU KULUD	160 596	136 440	154 804	150 723

Tegevus 1.2. Teadustaristu kvaliteedi ja kättesaadavuse kindlustamine

Tegevuse eesmärk on kindlustada kõrgel tasemel teadustöö tegemiseks vajalik ligipääs kvaliteetsele teadustaristule ja taristu teenuste arendamine ja pakkumine.

Toetatakse riikliku tähtsusega teadustaristu investeeringud ja juurdepääsu riiklikult olulistele rahvusvahelistele teadustaristutele, teadustaristu haldajate jätkusuutliku majandamismudeli väljatöötamist ja juurutamist, sh toetades taristu teenuste väljaarendamist ja rakendamist ning laborite akrediteerimist, et avada teadustaristu ühiskasutuseks nii ettevõtjatele kui avalikule sektorile. Kindlustatakse teadustöö tegemiseks vajalik juurdepääs andmetele ja teadustulemustele, sh andmearhiivide ja -kogude ning teadusraamatukogude tegevuse jätkumine ning juurdepääs olulistele teadusandmebaasidele.

Tegevuse mõõdikud ja sihttasemed

Mõõdik/Sihttase	Viimane tegelik tase (2020)	2022	2023	2024	2025	2035
Täiustatud uuringutealase taristuga asutustes töötavate teadurite arv (mõõdik vähemalt kuni 2023. a)*	827,58 (kumulatiivselt 2014-2020)	≥827,58	≥827,58			

* EL tõukefondide meetme aruannete alusel

Tegevuse kirjeldus ja rahastamiskava (tuhandetes eurodes)

Tegevus	2022	2023	2024	2025
Teenus 1.2.1. Riikliku tähtsusega teadustaristu toetamine teekaardi alusel				
Riikliku tähtsusega teadustaristu toetamine, sh • Toetatakse investeeringute kava alusel riikliku tähtsusega teadustaristuobjektide rajamist ja Eesti osalemist ESFRI teekaardi jt rahvusvahelistes teadustaristutes. Lisaks taristuobjektide rajamise (sh ehitamine, kaasajastamine, laboriseadmed ja aparatuur) toetamisele toetatakse teadustaristu abil pakutavate teenuste väljaarendamist, taristuga seotud kollektsoonide, andmearhiivide, andmebaasidega seotud tegevusi, koostöötegevusi jms. Tagatakse EENET-i tegevustoetus, sh liikmemaksud. • Toetatakse tuumiktaristu kasutamist TA-asutuste ja ettevõtete poolt, et kindlustada riikliku tähtsusega teadustaristu avatus avaliku, era- ja kolmanda sektori kasutajatele. Toetust antakse teadustaristu täiendavate kulude katteks, mis on seotud teadustaristu kättesaadavaks tegemisega väljaspool tuumiktaristu pidajat ning rahvusvahelisest koostööst tulevate kohustustega.				
Teenus 1.2.2. Teadustööks vajaliku taristu ja selle kasutamise toetamine				
Teadustööks vajaliku taristu kasutamise toetamine, sh • Toetatakse järjepidevalt teaduse ja kultuuri jaoks oluliste andmearhiivide ning teaduskollektsioonide säilitamist, täiendamist, digiteerimist ning kättesaadavaks tegemist. • Toetatakse teadusraamatukogude teavikute hankimist, elektrooniliste teadusandmebaaside ühishankeid, litsentside hankimist, teaduslikul otstarbel rahvusteaviku järelkomplekteerimist, raamatukogude koondkataloog ESTER arendamist ja käigus hoidmist.				
KOKKU KULUD	15 194	11 820	9 078	9 078

Juhtimiskorraldus

Teadussüsteemi programmi on koostanud ja selle eest vastutab Haridus- ja Teadusministeerium (HTM). Programmi elluviimisele panustavad peale HTM-i SA Eesti Teadusagentuur (ETAg) ja Haridus- ja Noorteamet (Harno).

Programmis seotud eesmärkide saavutamise ja mõõdikute seiramise eest vastutab HTM. Programmi täitmise kohta antakse igal aastal aru tulemusvaldkonna „Teadus- ja arendustegevus ja ettevõtlus“ tulemusaruande raames.

Programmi juhtimistasandid on programm, meede ja tegevus. Teenuste juhtimine on asutuse planeerimistasand.

- **Programmi eesmärgi** saavutamise eest vastutab kantsler.
- **Programmi meetme** eesmärgi saavutamise eest vastutab asekancler.
- **Programmi tegevuste** elluviimise ja eesmärgi saavutamise eest vastutab osakonnajuhataja.